

În prima jumătate a domniei lui Carol I (1839 – 1914), principe (1866 – 1881) și apoi rege (1881 – 1914) al României, au activat la curtea sa, constant ori au fost invitați temporar, artiști care puteau să-i satisfacă nevoile estetice și propagandistice. Principelui Carol I de Hohenzollern îi plăceau peisajele și tipurile de oameni din popor, compozițiile militare și batailliste: toate aceste subiecte răspundeau gustului său dar slujeau și preocupărilor sale de reprezentare fie prin panotarea cadrelor respective în reședințele de iarnă sau de vară, din București sau Cotroceni și, mai târziu, Sinaia – unde, adesea primea oaspeți cu sânge albastru sau oficialități din propriul guvern ori din guvernele țărilor cu care întreținea legături diplomatice – fie prin multiplicarea litografică și răspândirea în rândul maselor, ca mijloc de formare și consolidare a sentimentelor patriotice și estetice.

Dornic să-și cunoască țara peste care fusese chemat să domnească, tânărul prinț făcea dese călătorii care să-l familiarizeze cu peisajele, resursele economice, potențialul uman, tradițiile, obiceiurile și monumentele istorice locale. Și, pentru ca amintirea acestor excursii să fie păstrată în imagini expresive, adesea își lua în suită câte un pictor, autohton sau străin. Cel mai des era invitat să-l însoțească CAROL SZATHMARI (1812 – 1887), transilvănean prin naștere dar stabilit în Valahia încă din 1840, unde s-a pus în slujba domnitorilor succesivi ai țării până când, în 1863, a primit de la prințul Alexandru Ioan I răvnitul titlu de „pictor și fotograf al Curții”. Aceeași calitate și-a păstrat-o și după abdicarea acestuia, în 1866, și urcarea pe tron a prințului Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen (Fig. 1). Bun observator al peisajului, al fizionomiilor umane și al decorațiilor variate ale costumelor purtate de locuitorii diverselor regiuni, Szathmari era prin excelență ceea ce se numește un artist documentarist. În timpul excursiilor princiare, el a schițat în carnet peisajele și chipurile oamenilor întâlniți, a fotografiat

Fig. 1. Carol Pop de Szathmari – „Principele Carol I”, ulei pe pânză, c. 1869, MNAR

locuri istorice, ruine de cetăți, mănăstiri și biserici, odoarele acestora și pe călugării ce le aveau în grijă. Din vastul material adunat, Szathmari a elaborat picturi în ulei pentru colecția princiară sau albume litografiate – precum *Vues et costumes de la Roumanie* (1868, 1870) și fotografice – precum *Episcopia Curtea de Argeș* (1866) și *România* (1869).

La invitația prințului domnitor, contele AMEDEO PREZIOSI (1816 - 1882), pictor de origine malteză, dar stabilit și activ la Istanbul, capitala Imperiului Otoman, vine în România în două veri succesive, 1868 și 1869. Acuarelist sensibil și bine cotate, bucurându-se de o excelentă reputație în rândul vizitatorilor europeni ai orașului, ca și al protipendadei musulmane sau franceze din orașul de pe malurile Bosforului cărora le putea oferi lucrări cu imagini minunate din

spațiul oriental, Preziosi se recomanda prin opere de largă respirație ce includeau peisaje vaste și compoziții cu personaje surprinse în acțiuni specifice. Ajuns la București, capitala României, el cutreieră străzile, se amestecă prin lume, observă totul și schițează totul. Îl însoțește apoi pe domnitor în excursiile estivale ale acestuia prin țară, pe Valea Prahovei, în Munții Carpați și la Buzău, unde se desfășura, în acel sezon importantul târg de Drăgaică. Apoi, întors la Stambul, în liniștea atelierului, artistul își dezvoltă schițele pe planșe de mari dimensiuni pe care le expediază domnitorului României: *Panorama Bucureștilor din Dealul Filaretului, Vedere din Turnul Colței, Piață din București, Strada Bărăției, Biserica Stavropoleos, Schitul Măgureanu, Cotroceni, Domnitorul Carol I primit într-un sat din Carpați* (fig. 2), *Vizita Domnitorului Carol I la Mănăstirea Pasărea* (fig. 3), *Vizita domnitorului Carol I la Schitul Sf. Gheorghe din Buzău, Primirea domnitorului Carol I la Slănic Prahova*. În

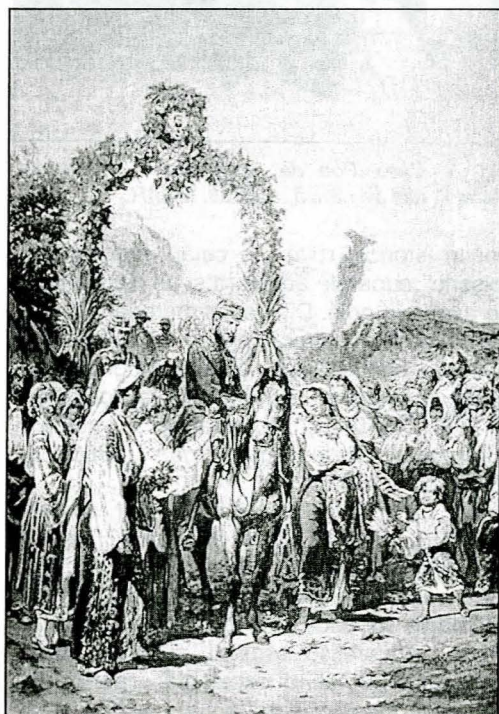

Fig. 2. Amedeo Preziosi – “Domnitorul Carol I primit într-un sat din Carpați”, acuarelă, Muzeul Național Peleş

Fig. 3. Amedeo Preziosi – “Vizita Domnitorului Carol I la Mănăstirea Pasărea”, acuarelă, Muzeul Național Peleş

ultima, artistul s-a autoportretizat în colțul din stânga al compoziției, desenând - de-a-nălăre - cu caietul sprijinit de șa. Alături, tot călare, se află confratele și amicul său, pictorul Curtii, Carol Szathmari.

În 1869, următoarea vară petrecută pe țărâm românesc, Preziosi îl însoțește pe prințul domnitor într-o croazieră pe Dunăre, de la Giurgiu la Porțile de Fier, prilej pentru a executa 11 peisaje cu malurile bătrânului fluviu văzute de la bordul yahtului princiar „Ștefan cel Mare”. Din păcate, aceste peisaje foarte frumoase, pline de transparență, nu au fost mărite ci au rămas doar în caietul de schițe al artistului, aflat azi în colecția Muzeului Municipiului București. Alte compoziții vor fi selectate ca lucrări finisate pentru princiarul său patron, în special peisaje de la mănăstirile din Muntenia și Oltenia sau scene de la Târgul Moșilor sau din alte piețe bucureștene, amuzante prin mulțimea pestră a negustorilor și cumpărătorilor: *Lunca Argeșului, Biserica Episcopiei Curtea de Argeș, Trecerea Oltului, Mănăstirea Cozia, Mănăstirea Surpatele, Mănăstirea Hurez, Mănăstirea Dintr-un Lemn, Bărăția din Câmpulung, Mănăstirea Sf. Gheorghe din Buzău, Piață din Râmnicu Vâlcea, Pod peste Dâmbovicioara, Dâmbovița la Radu Vodă, „Dâmbovița, apă dulce...”, Piața de pește din București, Obor, Târgul Moșilor*, precum și o suită de țărani și țărănci în costume de lucru sau de sărbătoare.

Toate aceste acuarele au fost foarte apreciate de domnitor – mai ales că le achiziționase cu sume apreciabile fiindcă

artistul avea o cotă destul de înaltă - și, pentru a forma gustul publicului și a-l familiariza cu lucrările de valoare inspirate de frumusețile țării și de portul popular tradițional, le-a prezentat în două expoziții: în 1869, la Muzeul Național din Palatul Universității și în 1873, la Hotelul Herdan, în cadrul manifestării organizate de Societatea Amicilor Belor Arte. Prima dintre aceste expuneri a avut loc chiar în intervalul când Preziosi se afla în țară și a reprezentat un gest de mare curtoazie față de autor. De altfel, domnitorul i-a arătat mereu artistului de spiță nobilă o deosebită considerație, invitându-l să prânzească împreună, la palat.

Pentru a avea totdeauna la îndemână un portofoliu cu imagini reprezentative din țară pe care să le poată dăruii oaspeților săi ori să le ofere atunci când el însuși făcea vizite la curțile europene, principele Carol I și-a pus pictorul oficial să copieze acuarelele lui Preziosi. Așa se explică suita de copii fidele realizate de Szathmari după unele lucrări ale artistului maltez. Tot din ordinul principelui fusese litografiată, la Paris, compoziția *Secerătorii*, în anul 1870. Preziosi a desenat-o personal pe piatră în atelierele Lemercier după care, Szathmari a urmărit procesul tehnologic și livrarea în bune condițiuni a tirajului de 129 exemplare.

Marea calitate a lui Amedeo Preziosi era că nu își româna compozițiile și nu căuta pitorescul cu orice preț, accentuându-l sau inventându-l acolo unde nu exista. El era un observator atent și corect, cu ochi ager și mână exersată, care știa să-și selecteze modelele și să le redea în toată splendoarea lor firească, needulcorată sub imperiul preceptelor esteticii occidentale. El era un admirabil povestitor în imagini și în toate compozițiile încerca să găsească motivul narațiunii care să le facă vii și atractive nu doar prin exotism și culoare. Om cu mult umor, el imortaliza mici anecdote care să descrețească frunțile privitorilor: țărani cu figuri toropite de căldură și năucite de agitația și zgomotul târgului, tineri care șuguesc pe lângă fetele rușinoase, ștregarul bucureștean cu un cărucior la care a legat un câine spre a-i trage povara, călugărul care se tocmește

pentru ciuperci cu o țărâncuță nurie, sătenii care au băut adămașul la cârciuma „Fritz cel Mare” și se îndepărtează sprijinindu-se unul de altul, clătînându-se și râzând la o amintire, călugărițele ce și-au sumes veșmintele pentru a trece râul prin vad, mușterii nedecis asupra mărții în piața de pește, „naiadele” valahe care se scaldă complet goale în Dâmbovița cea cu „apă dulce” la doi pași de sacagii ce-și umplu hârdaiele din aceeași apă ce urmau să o comercializeze orașenilor, surugii fercheși și detașați ca niște „muschetari cu armele la îndemână” – așa cum îi caracterizase un călător străin -, țiganii rufoși și cu priviri viclene, soldații cu figuri placide și uniforme prea elegante pentru alura lor lipsită de marțialitate, domnii și doamnele din înalta societate care, prin eleganța lor, par străini în acest furnicar specific „porților Orientului”.

Un alt artist care a lucrat o perioadă mai îndelungată pentru prințul Carol I a fost germanul EMIL VOLKERS (1831 – 1905), cunoscut pictor animalier. Și acesta a făcut câteva scurte vizite în România, cam în același timp cu Preziosi, între 1867 și 1869, 1871 și 1872 și, poate, 1877 și 1878. Mai întâi a executat „portretele” cailor preferați ai domnitorului - Aprath, Coma și Don Juan - ce sunt astăzi expuse în Castelul Peleş. Apoi a făcut mai multe picturi în ulei ce-l aveau ca personaj principal pe Carol I precum două portrete ecvestre ale acestuia - unul în uniformă prusacă, altul în uniformă românească - apoi *Intrarea prințului Carol în țară* (1868), *Vizita prin țară a domnitorului Carol* (1869), *Vânătoarea regală* (1878), *Carol I la manevre* (1880). Dar, a fost atras și de scenele cu țărani, în special în zilele de târg când avea prilejul să-și fructifice marile calități de pictor animalier prin includerea în compoziții a cailor, boilor, bivoliilor și celorlalte vite ce se puteau afla la un iarmaroc: *Haltă de poștalion* (1869), *Popas în câmp* (1869), *Târg* (1872), *Popas la fântână* (1872), *Țărancă călare* (1878), *Țărani Români în drum spre târg* (1878).

Emil Volkers și-a publicat câteva dintre compozițiile cu tematică românească în periodicele ilustrate ale vremii. Astfel, în „L'illustration” No.1372 din 12 iunie 1869, p.380, apare reprodușă lucrarea *Le prince Charles de Roumanie en voyage*. În

Fig. 4. Emil Volkens – "Prințul Carol I în campania din 1877", acuarelă, BAR

revistele germane își însoțea ilustrația și cu articole ample în care descria peisajul, oamenii și atmosfera specifică ținuturilor românești, așa cum a procedat atunci când a semnat imaginea și corespondența *Der Markt zu Riuren in der Kleine Walachei* din „*Illustrierte Zeitung*” No.1601, 7 März 1874, p.172, sau *Aus Bukarest. Zigeunertoilette am Sonntag Vormittag*, din „*Ueber Land und Meer*” No.9 din 1876, p.164 și 166, și, probabil, *Die Zigeuner Siebenbürgens*, text însoțit de ilustrația intitulată *Eine Wanderzigeunertruppe in Siebenbürgen*, nesemnată dar atribuită lui din punct de vedere stilistic, apărută în „*Illustrierte Zeitung*” No.170 din 17 Juni 1876, p.471 și 476.

La fel ca Preziosi, și Volkens se dovedește un observator atent, dar el duce detaliul până la obositoare rigurozitate. Totul este tratat cu egală intensitate indiferent de planul în care se află, fapt ce produce un echilibru fastidios. Elementele constitutive nu sunt evidențiate în mod gradat, iar personajele au toate aceeași importanță. Din această cauză nu există accente și lipsește profunzimea: totul se desfășoară, fără excepție, în prim plan, iar planul secund nu există. Cucerit de frumusețea și bogăția portului național, începe o intensă muncă de documentare. Redarea ornamentelor de pe costume este foarte minuțioasă chiar cu riscul de a realiza compoziții reci, lipsite de vervă, din cauza finisajului detaliilor ce concurează fotografia: pe alțița cămășii țărăncii care călărește bărbătește pe căluțul ei alb sau pe aceea a suratei sale ce toarce, cocoțată în car, din

tabloul *Țărani români în drum spre târg*, etnograful ar putea distinge tipul de cusătură, numărul împunsăturilor de ac, firele metalice și de lână folosite la decor precum și trama ornamentală ce ar putea fi decalcată cu ușurință în vederea reconstituirii modelului.

În timpul războiului ruso-româno-turc din 1877-1878 care a adus Independența României, Volkens execută două acuarele de mici dimensiuni ce-l reprezentau pe principele Carol I pe front. Una îl arată pe comandantul Armatei de Vest în mijlocul unui dezolant peisaj de iarnă, călare, în plină viforniță, cercetând câmpul de luptă (fig. 4). Domnitorul este îmbrăcat în ținută de campanie, cu manta. Ofițerii adjutanți și gărzile sunt în planul al doilea, obturate de rafalele înghețate ale vârtejului de nea. În cealaltă acuarelă – schiță preliminară pentru un tablou în ulei de mari dimensiuni aflat la Muzeul Militar Național – principele poartă o uniformă de mare ținută de general de cavalerie și se află în fruntea unui regiment de călărași care se pregătesc să șarjeze (fig. 5). Această ținută este destul de ciudată pentru domnitor care, în mod obișnuit purta uniforma de general de infanterie, cu tunica și chipiul din postav bleumarin, cu galoane de aur. Însă, din motive încă necunoscute, la începutul anului 1877, el a pozat fotografului Franz Duschek îmbrăcat în uniforma de cavalerie. Carol Szathmari avea să folosească acea imagine fotografică pentru un portret oficial, figură întreagă, pe care l-a pictat urmând tipul de impostare al precedentului

Fig. 5. Emil Volkens – "Prințul Carol I în fruntea unui regiment de călărași", acuarelă, BAR

domnitor. Alexandru Ioan I: modelul este plasat în axul cadrului, cu mantia albă, domnească pe umeri și căciula de samur cu surguci de pietre prețioase și egretă albă așezată alături de un buzdugan pe masa pe care își sprijină mâna. Toate acestea – pelerina cu guler lat de samur și brandemburguri de fir auriu, căciula împăunată și buzduganul – erau elemente ale investiției pentru domnitorii Principatelor Române care ieșiseră demult din uz și pe care Carol I nu le folosisese vreodată. Însăși compunerea era demodată și neinspirată.

Un alt portret, în mărime naturală, ce-l prezintă pe domnitor în aceeași uniformă de cavalerie, profilându-se pe un peisaj montan cu o zare luminoasă – poate la Sinaia – a semnat, în 1881, pictorul american GEORGE PETER ALEXANDER HEALY (1808 – 1894), lucrare ce se află în patrimoniul Castelului Peleş din Sinaia.

În timpul campaniei din 1877, Carol Szathmari, în ciuda vârstei înaintate (65 de ani), și-a însoțit patronul pe front pentru a executa desene, acuarele și fotografii. Deși nu s-a aflat în prima linie, el a elaborat diverse compoziții cu lupte folosind informațiile culese de la combatanți. În acea perioadă, artistul român colabora constant la revistele ilustrate din țară și străinătate trimițându-și desenele care erau reproduse în „Resboiul” de la București, în „L'Illustration” de la Paris, în „The Illustrated London News” din capitala britanică și, mai ales, în „Illustrierte Zeitung” de la Leipzig. Pentru colecția princiară a făcut câteva acuarele de mari dimensiuni ce se află azi la Castelul Peleş: *Vizita țarului Alexandru II*

la București, Intrarea lui Carol I în Plevna, Primirea lui Carol I în satul Debova, Carol I la biserica dintr-un sat bulgăresc, Carol I defilând în fruntea Trupelor în Bulgaria, Carol I întorcându-se din campania 1877.

Fotografiile realizate de Szathmari în timpul ostilităților au fost adunate în albumul *Suvenir din Resbelul 1877-1878*. Ele reprezintă bateriile de artilerie de pe malul Dunării, trupe în bivouac sau așteptând să fie trecute în revistă de un comandant, cartierul general al domnitorului la Poiana, în România, sau la Poradim, în Bulgaria, ofițerii săi de stat major și atașatii militari străini, prințul Carol în fața cortului său de campanie sau pe prisma casei ce-i slujea de locuință, înconjurat de aghiotanți.

După încheierea ostilităților, doi alți pictori au fost solicitați să furnizeze domnitorului lucrări cu scene din campanie. Unul dintre ei era JOHANN NEPOMUK SCHÖNBERG (1838–1913), artist austriac asimilat englez datorită lungii sale colaborări la „The Illustrated London News” și petrecerii timpului în compania corespondenților de presă și artiștilor speciali britanici. În a doua parte a vieții chiar a locuit o bună parte din timp la Londra, unde și avea și atelierul. În timpul conflictului armat din Bulgaria, el trimitea la redacțiile revistelor atât desene cât și articole de la teatrul luptelor. Deși la începutul războiului trimisese articole și desene defavorabile și defăimătoare pentru armata română, în timpul campaniei a fost martor ocular la câteva bătălii în care soldații români s-au purtat cu multă vitejie și atunci artistul și-a schimbat opiniile. În lungul răstimp de 25 de

Fig. 6. Johann Nepomuk Schönberg – „Trecerea Dunării”, ulei pe pânză, MNAR

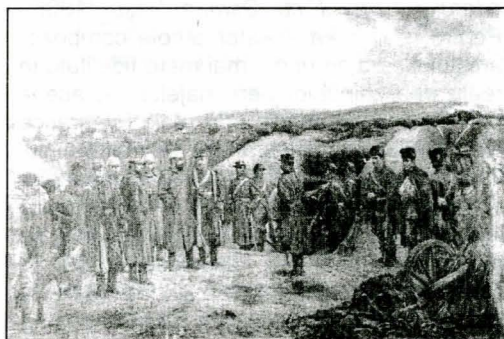

Fig. 7. Johann Nepomuk Schönberg – „Principele Carol I în reduta Grivița”, ulei pe pânză, MNAR

Fig. 8. Friedrich Kaiser – "Maiorul Candiano-Popescu prezentând Principelui Carol I și Marelui Duce Nicolae drapelul otoman, capturat la Grivița", ulei pe pânză, MNAR

Fig. 9. Friedrich Kaiser - "Principele Carol I defilând în fruntea trupelor românești, în fața Țarului Alexandru al II-lea și a Marelui Duce Nicolae", ulei pe pânză, MNAR

ani, Schönberg a elaborat 6 picturi de mari dimensiuni pentru colecția princiară: *Trecerea Dunării* (1893) (fig. 6), *Bombardarea Vidinului* sau „Asta e muzica ce-mi place!” (1891), *Atacul asupra redutei Grivița* (1891), *Vizita domnitorului la reduta Grivița* (1893) (fig. 7), *Carol I la bătălia de la Plevna* (1903), *Prima întâlnire a domnitorului Carol I cu Osman Pașa* (1896). Pentru realizarea acestor ample compoziții artistului i s-a cerut cât mai mare fidelitate în realizarea chipurilor personajelor; de aceea i s-au pus la dispoziție portretele fotografice ale principalilor protagoniști ai momentului istoric descris, nu numai ale comandanților implicați direct în acțiune, ci și ale ofițerilor inferiori și a unei părți din combatanții de rând, așa cum se stipulase chiar în contractul încheiat pe 10/22 iulie 1878, la Sinaia, și semnat de Martin Stohr, maestrul ebenist al Curții, ca reprezentant al domnitorului Carol, și Friedrich Lachmann, fost reporter de front în timpul războiului

abia încheiat, ca reprezentant al pictorului Schönberg. Aceste picturi de mari dimensiuni (125 x 185 cm) au fost mândria Palatului Regal din București. Proaspăt sosită în Capitală, în 1893, ca soție a prințului moștenitor Ferdinand (1865–1927), tână principesă Maria (1875–1938) se simțea străină și singură în noua sa locuință. Pentru a o smulge din apatie, regele - „Unchiul”, cum obișnuia ea să-l numească - a inițiat întâlniri, la ceai, cu doamne din înalta societate, de obicei mult mai bătrâne decât proaspăta mireasă. Efectul a fost exact contrar celui scontat, căci principesa se plictisea și mai mult în compania unor femei ce nu erau de aceeași vârstă cu ea și în atmosfera apăsătoare a unui salon pe ai cărui pereți erau panotate, fără îndoială, picturile lui Schönberg, așa cum reiese din descrierea, ușor ironică, făcută de însăși principesa, viitoarea regină de mai târziu, în memoriile sale intitulate *Povestea vieții mele*: „Așadar, se organizează câteva primiri unde se servea ceai într-un salon cu o înfățișare nemaipomenit de mohorâtă, cu pereții tapetați în roșu

Fig. 10. Tadeusz von Ajdukiewicz – "Principesa Maria, comandant onorific al Regimentului 4 Roșiori, la defilarea de 10 Mai", după albumul „Armata Română”

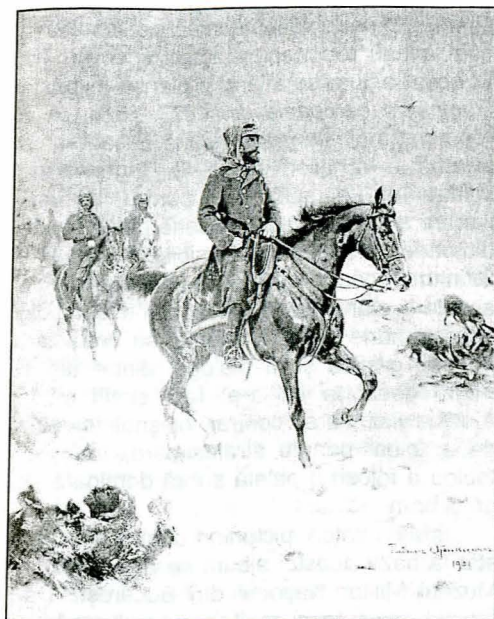

Fig. 11. Tadeusz von Ajdukiewicz – „Principele Carol I în campania din Bulgaria”, după albumul „Armata Română”

pompeian și cu scaune urâte, exagerat poleite. Ca podoabă, o serie de tablouri reprezentând pe regele Carol în timpul campaniei din 1877: Unchiul în bătaia gloanțelor, Unchiul pe metereze, Unchiul trecând Dunărea pe un pod de vase, Unchiul pe un cal jucăuș, Unchiul în mijlocul viscolului, Unchiul primind sabia lui Osman Pașa. Și sub aceste tablouri patriotice sta mica și trista exilată, primind doamne slabe și doamne grase, doamne blajine și doamne îngâmfate, doamne elegante și doamne ponosite, doamne zbârcite și doamne fardate, doamne guralive și doamne aproape tot atât de sfioase ca și mica străină¹.

Celălalt artist care a executat compoziții inspirate de Războiul de Independență a fost pictorul german FRIEDRICH KAISER (1815–1890), specializat în compoziții cu tematică bataillistă. Trei lucrări de dimensiuni identice (64 x 109 cm) fac parte dintr-o suită clar legată de campania 1877: *Maiorul Candiano-Popescu prezentând Prințului Carol I și Marelui Duce Nicolae steagul*

turcesc capturat la Grivița (fig. 8), *Prințul Carol I în fruntea trupelor române defilând prin fața țarului Alexandru al II-lea și a Marelui Duce Nicolae cu statul lor major* (fig. 9) și *Întâlnirea principelui Carol I cu Osman Pașa*. Mai există o pictură, de dimensiuni mai reduse (42,2 x 34,8 cm) ce-l reprezintă pe domnitor însoțit de generalul Alexandru Cernat și de colonelul Victor Crețianu, toți călări, trecând în revistă trupele de dorobanți. Nici una dintre aceste pânze nu este datată și nici nu există vreo dovadă că autorul a fost pe front și a asistat la momentele pe care le-a descris cu penelul.

În 1896, când împăratul Franz Joseph face o vizită în România la invitația regelui Carol I, oaspetele îi recomandă gazdei un priceput pictor polonez de scene militare, pe TADEUSZ von AJUDKIEWICZ (1852–1915). Artistul se va stabili, din 1897, la București, iar ulterior își va cumpăra o casă la Zizin, într-o frumoasă zonă de munte. El va immortaliza *Parada în cinstea împăratului Franz Joseph condusă de regele Carol I la Cotroceni* precum și două portrete ecvestre ale celor doi suverani, cele din urmă aflate actualmente în patrimoniul Castelului Peleş. În 1903 a fost publicat la Editura I.V.Soccec, un elegant album *Armata Română*, cu o versiune în franceză, în care sunt reproduse, color, picturi de Ajdukiewicz cu ofițeri și soldați de diverse arme și în diverse uniforme. Albumul se deschide cu portretele ecvestre ale regelui Carol I, prințului moștenitor Ferdinand și principesei Maria, îmbrăcată în uniformă de cavalerie, în calitatea sa de colonel onorific al Regimentului 4 Roșiori (fig. 10). Este inserată apoi o compoziție din campania din 1877 la care Ajdukiewicz nu participase și, în consecință, se inspirase din acuarela lui Volkens și, poate, din fotografiile lui Szathmari: domnitorul (fig. 11) apare reprezentat în manta, cu gluga ridicată peste chipiu, înaintând călare prin nămeții Bulgariei și urmat de câțiva aghiotanți; de sub stratul gros de zăpadă se ițesc trupuri înghețate de turci doborâți în luptă, arme și echipament pierdut de dușmanii înfrânți. Domnitorul privește în depărtare, cu o expresie concentrată și sigură, specifică

¹ Maria, Regina României – *Povestea vieții mele*, Editura Eminescu, București, 1991, vol.II, p.43

Fig. 12. Tadeusz von Ajdukiewicz – „Principesa Elisabeta, „mama răniților”, în timpul Războiului de Independență”, după albumul „Armata Română”

învingătorului precut și stăpân pe forțele sale. Lucrarea este bine executată dar îi lipsește nervul specific unei scene de luptă. Se impune specificarea că Ajdukiewicz nu era autor de scene batailliste ci un excelent *pictor militar* ce era mai în largul lui când trata imagini calme, cu militari în repaus, pozând în uniforme de mare ținută, pregătindu-se pentru o paradă sau o revistă a trupelor, decât atunci când i se impuneau subiecte cu manevre sau lupte sângeroase ce-i solicitau cu totul alte cunoștințe de compunere a personajelor și, eventual,

chiar o experiență personală pe front, așa cum aveau reporterii și artiștii speciali. Tot în acest album se află și o planșă intitulată *Regina în campania din 1877–1878*, ce o reprezenta pe sensibila regină Elisabeta ca „mamă a răniților” (fig. 12), îngrijind un soldat într-un spital. Și pentru această lucrare autorul a folosit desene preexistente din perioada războiului, posibil chiar unul de Szathmari căci seamănă cu unul publicat de acesta în ziarul ilustrat „Resboiul” No. 95 din 26 octombrie 1877. Subiectul se preta mai mult la grafică și la dialogul dintre alb și negru decât la culoare, fapt simțit și de Ajdukiewicz care, contrar obișnuinței sale de a folosi nuanțe strălucitoare, în acest tablou a folosit o paletă sobră dominată de gri și brun.

Majoritatea picturilor originale ce au stat la baza acestui album se află astăzi la Muzeul Militar Național din București. Dar artistul executase mult mai multe pânze decât cele reproduse în album, lucrări care și-au găsit locul în colecții particulare, iar câteva și-au făcut apariția, în ultimul timp, în magazine de antichități și la licitații de artă, atrăgând interesul publicului contemporan.

Principele Carol I a știut să atragă la Curtea României artiștii potriviți să creeze opere cu mare forță evocatoare și cu valoare perenă pentru patrimoniul național și universal.